

...vsek dan razen nedelj in praznikov, ...

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF ILLINOIS

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori: 2657 S. Lawrence Ave. Office of Publication: 2657 South Lawrence Ave. Telephone, Rockwell 4904.

TO-YEAR XX.

Cena lista je \$5.00

Entered as second-class matter January 23, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 1. marca (March 1), 1927.

Subscription \$5.00 Yearly

STEV.—NUMBER 50

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

BORAH V KO-RESPONDENCI S CALLESOM

Stara garda v senatu se peni jeze, ko je prišlo na dan, da je Borah izmenjal par pism s predsednikom Mehike.

Washington, D. C., 28. febr. — Stara garda v senatu je zatulila jezo, ko se je danes izvedelo, da je bil senator Borah iz Idaho v privatni korespondenci s Callesom, predsednikom Mehike. Borah je zadnji teden predlagal, da senatni odsek zunanjih zadev, kateremu on predseduje, uvede preiskavo glede ameriške politike v Mehiki in Nikaragvi.

Nekateri člani tega odseka se čutijo užaljene, ker je Borah izmenjal pisma s Callesom. Zdej bi radi izžvali akcijo v senatu na temelju, da Borah ni ravnal pravilno, da je prekoračil meje svoje službe in posegel v predsedniškovo oblast. Boraha so tudi obdolžili, da deluje proti ameriškim interesom in naravnost da je korajžu Mehiki, da se postavi po robu Združenim državam.

Debata o tej zadevi v senatu bo vsekakor zanimiva.

Borahova korespondenca s Callesom vključuje telegram, v katerem je senator vprašal mehiškega predsednika, koliko oljnih kompanij je sprejelo novi mehiški petrolejski zakon. Calles mu je odgovoril, da je 300 kompanij sprejelo zakon, 22 kompanij pa druge priznati novega zakona. Te družbe so večidel veliki ameriški in angleški petrolejski magnati.

Strežnice v bolnišnicah so zastavkale

Uprava bolnišnice je odklonila njih zahteve.

Washington, D. C. — Strežnice v tujakih bolnišnicah "Emergency Hospital" so zastavkale dne 23. februarja, ker je uprava bolnišnice odklonila za njih razgovor o njih pritožbah. Strežnice je pet in sedemdeset. Uprava ni hotela sprejeti še njih odbora, češ, da strežnice nimajo ničesar govoriti upravi bolnišnice.

Dr. Vidmar na drugem mestu pri šahovskem turnirju v New Yorku.

New York. — Mednarodni šahovski turnir, ki traja v New Yorku že dva tedna, morda prikaže samoprijemstvo slovenskemu igralcu dr. M. Vidmarju iz Ljubljane. Zadnji petek se je dr. Vidmar kosal s sedanjim svetovnim prvakom J. Capablancom iz Havane in Vidmar je ostal na drugem mestu. Naredila sta 56 potezov, tekmi za prvo nagrado in Capablancu je bil le pol točke pred Vidmarjem. Capablanc je dobil tri igre, dve sta pa delirani dr. Vidmarju in Rudolfu Spielmanu z Dunaja.

Krvavi konflikti v Mehiki

Mexico City, 28. febr. — Četa lokalnih vstajev je večerj roblila v mestecu Rincon, država Guanajuato. Vstasi so ubili 10 federalce, izpali mestece in pobili prebivalcem vojni dan. Močna zvezna četa je odšla v trputa.

Dr. Vidmar v spopadu v Connecticutu isti državi so bili vstasi in zapustili so 20 mrtvih vojakov. Dva vojaka sta bila ubita.

Anglija mobilizira svoje vazale proti sovjetom

Poljakom je garantirano posojilo sto milijonov dolarjev in Litvanci dobe Vilno. Centralna Evropa alarmirana. Ruski delavci in kmetje odgovarjajo, da so pripravljeni. "Ako mislite, da vam je v korist, pa začnite, ampak vi boste odgovorni," je odgovorila Moskva.

Moskva, 28. febr. — Angleška nota z grožnjo, da Velika Britanija prelomi diplomatske stike s sovjeti, če ne preneha protibritska propaganda na Kitajskem, je razkačila delavce in kmete po vsej sovjetski Uniji. Stotisoči protestirajo na javnih shodih proti grožnji Anglije z vojno, in stotisoči odgovarjajo z resolucijami: "Mi smo pripravljeni".

Samon en vzgled. Tukaj je besedilo resolucije, katero je sprejela posadka rdeče armade v Karkovu: "Angleška buržoazija naj izve, da je rdeča armada pripravljena na obrambo Unije sovjetskih republik. Priporočamo naši vladi, da v neostrejšem tonu zavrne angleške vladarje. Mi smo in bomo na strani kitajskih delavcev. Lord Curzon nas ni prelašil in Chamberlain nas tudi ne bo."

(Lord Curzon je bil angleški zunanji minist. za časa civilne vojne in zavezniške intervencije v Rusiji.)

Dunaj, 28. febr. — Vsa centralna Evropa od Berlina do Beograda je alarmirana vlad diplomatične napetosti med Anglijo in Unijo sovjetskih republik. Najbolj so skrbeh politični in ekonomski krogi.

Razni dogodki, ki se razvijajo v tem trenutku, svedočijo, da se za njimi skriva roka Velike Britanije. Iz Varšave poročajo, da prihaja sporazum med Poljsko in Litvo. Pilsudskijska vlada je baje privolila v izročitev Vilne Litvancem. In to se je zgodilo s posredovanjem Anglije, ki hoče imeti "solidno protisovjetsko fronto od Piskega zaliva do Črnega morja". Druga vest se glasi, da je Anglija zajamčila Poljski novo posojilo v New Yorku v vsoti sto milijonov dolarjev.

Za Portorikane ne bo novih postav

To pomeni, da Portorikanci ne dobe pravice izvoliti svojega lastnega guvernerja.

Washington, D. C. — Santiaگو Iglesias, predsednik Svobodne portoriške delavske federacije, je izdal memorandum, v katerem pokazuje, da bodo vse zakonske predloge, ki imajo namen amandirati organični zakon za Portoriko, zaspale, ko se dne 4. marca ukine kongresno zasedanje. S tem je pokopano vsako upanje, da dobe Portorikanci pravico izvoliti svojega guvernerja.

Za delavce je veliko bolj važno kot ta predloga, da sta senat in kongresna zbornica popolnoma brezbrizna napram resolucijam, ki so bile predložene za lani in ki so bile predložene za letošnje, industrijska revščina, ki se je nastanila na otoku. Zanimanje je bila tudi Davilova nemarnost, ki daje otoški zakonodajni moč, da naloži višji davki onim posestnikom, ki ne bivajo na otoku, kot onim, ki so nastanjeni na Portoriku.

Voditelji strank so se izrazili, da so naklonjeni predlogi, da se portoriške zadeve odvzamejo vojnomu departmentu in izroče departmentu za notranje zadeve. Toda akcije o tej predlogi ni bilo v kongresni zbornici in senatu.

STAVBINSKI DELAVCI V NOVEM GIBANJU

Podjetniki, sovražni delavcem, se love za začasne sodnijske prepovedi za preprečenje delavske organizacije.

Hackensack, N. J. — Unije stavbinskih delavcev in voznikov vodijo gibanje za organiziranje delavcev v okraju Bergen, ki se nahaja na drugem bregu reke Hudson zgorajga konca mesta New York. Podjetniki, ki nasprotujejo odločno delavski organizaciji, skušajo z začasnimi sodnijskimi prepovedmi preprečiti organiziranje delavcev.

Boj za organiziranje delavcev je prišel, ker so v severnem pasu New Jerseyja pričeli graditi hiše v velikem številu, tako da bo ta pas kmalu gost obljuden. Ta boj bo odločil, ako se bodo mesta, ki rastejo blizu Palisadesa, razvila v unijske občine ali ne.

Delavci, ki delajo v odprtih podjetjih v Kearneyju, kjer ima Henry Ford veliko tovarno za sestavljanje svojih avtov, opazujejo ta boj z zanimanjem.

Podjetniki, ki imajo odprte delavnice in so nasprotni delavski strokovni organizaciji, pa mobilizirajo vse svoje sile, da preprečijo organiziranje delavcev.

Insuli pravi, da je dolgal v politiki

Nič več ne bo siral tisočakov v volilne fondе stare garde.

Chicago, Ill. — Samuel Insuli, čikaški cestnoželezniški, plinarški in električarski kralj, je dejal večer pred reportirji, ko se je vrnil iz Washingtona, da ne bo več mazal volilne mašine senatorskim in drugim kandidatom stare garde. Rekel je, da ne da več niti enega centa za volilne kampanje.

Insuli ima zdaj veliko otepanje pred senatom, ker je obdolen, da je pomagal korumpirati zadnje senatorske volitve v Illinoisu. On sam je priznal, da je prispeval 250.000 dolarjev raznim kandidatom republikanske in demokratske stranke.

Strojnice obrnjene na Nikaragvčane

Merito pa le na liberalne sile.

Washington, D. C. — Zadnje dejanje admirala Latimerja, ki je vojaško zasedel Nikaragvo, ne da bi bila vojna napovedana, je bilo to, da je zasedel trdnjavo Laiboma pri Managvi in pristališče Corinto. Strojnice so namerjene proti liberalnim silam, ki kontrolirajo večino teritorija, ki so ga zasedli upadniki.

Rumunija se oglašuje z novo "rdečo zaroto"

London, 28. febr. — Iz Bukurešta javljajo, da je ondota polje odkrila komunistični "komplot" za revolucijo, ki je imela izbruhniti konec marca. Petnajst vodilnih "zarotnikov" je bilo aretiranih. Nadaljne aretacije se pričakujejo.

Magnatje v Saarju znižali mezdo rudarjem.

Saarsbruecken, Nemčija, 28. febr. — Lastniki premogovnikov v okupirani dolini Saar so naznanili rudarjem, da jim 16. marca reducirajo mezdo za 10 odstotkov. Rudarji odločno protestirajo.

Obstrukcija poje svojo dolgo pesem v senatu

Jez pri Boulder Canyonu v nevarnosti. — Prebivalci v Imperial Valleyju v nevarnosti. — Dolina je dve sto čevljev pod morsk gladino.

Washington, D. C. — Obstrukcija poje v senatu proti jez pri Boulder Canyonu. Ta jez ima služiti za kontrolo vode, da prepreči poplave, in hidroelektrično podjetje. Ashurta in njegov tovariš Mareno iz Arizone, King iz države Utah in Phipps iz države Colorado so povzročili, da je senat v noči dne 22.—23. februarja zboroval vsa noč, da niso mogli senatorji Johnson iz Kalifornije, Norris in Howell iz Nebraske, Pittman iz Nevade in še drugi senatorji, ki podpirajo predlogo, spravi predloge tako daleč, da bi se glasovalo o nji po imenih. Senatorja iz Arizone sta ugovarjala predlogi s stališča, da je njuna država opravičena določiti mesto, kje se bo jez gradil, da se dobi več vode za namakanje zemljišč, ampak njiju prizadevanja podpira trust za proizvajanje in oddajanje električne sile. Kadar bo vladni jez dograjen, bo oddajal milijon konjskih sil za proizvajanje električne sile. To pove, zakaj se trust za proizvajanje električne sile tako bojuje, da bi dobil to pravico pod svojo kontrolo.

V Imperial Valleyju živi sedemdeset tisoč prebivalcev. Ti prebivalci žive v nevarnosti, da voda odnese ves njih imetek, ako naravna voda v strugi klomi in prodre naprave in jezove ob njenih bregovih. Dolina je namreč dve sto čevljev nižje kot morska površina.

V senatu pa poje obstrukcija svojo pesem.

Železniški baroni drago plačujejo protidelavsko politiko

Protidelavska politika je na pennsylvanski železnici znala profite za več sto milijonov dolarjev.

New York, N. Y. — (F. P.) — Protidelavska politika na pennsylvanski železnici se ne izplača. "Commercial & Financial Chronicle" poroča, da so se obratni stroški pennsylvanske železnice v petih letih, ko železnica ne prizna delavske strokovne organizacije, povzrli in da so se profiti železnice v tem času znižali za \$250,000,000.

List pravi, da je demoralizacija, ki se je pojavila v nji zaradi tega boja, velika. Trpele so vse železniške družbe, ampak največ je trpela pennsylvanska železnica, ki je uvedla novo delavsko politiko, katera se zelo loči od njenih konkurentov.

Nova delavska politika na pennsylvanski železnici ni bila nova, ampak ta nova politika pomeni, da je pennsylvanska železnica potlačila in zlomila delavske unije, ki so se postavile na noge, ko je bila železnica pod vladno kontrolo. "Chronicle" ne pripoveduje odprto, da je to povzročila nova delavska politika na pennsylvanski železnici. List le primerja pennsylvansko železnico z železnico New York Central. Te primere pa razglajujejo Atterburyjevo železnico.

"Chronicle" pravi, da je pennsylvanska železnica v vsakem letu teh pet let imela več prijemkov kot New York Central železnica, a vsako leto se je pa skril njen čisti dobiček.

List pravi dalje, ako bi pennsylvanska družba izhajala vsako leto skozi pet let s tistimi obratnimi stroški kot New York Central železnica, tedaj bi imela okoli \$645,000,000 čistega dohodka mesto \$401,000,000. To pomeni, da bi moral biti čisti dohodek skoraj za \$250,000,000 višji, kot je.

Obratni stroški pennsylvanske železnice so bili po izjavi lista v letu 1925 za \$109,000,000 ali 27 odstotkov višji kot železnice New York Central, dasi ravno so bili njeni prijemki le za 14 odstotkov višji.

Atterbury se je z vsemi pripomočki bojeval, da je uničil delavsko organizacijo delavcev, ki so delali v delavnicah pennsylvanske železnice. Ako je zdaj dobiček majhen in gre vedno bolj rakovo pot, žanje Atterbury, kar je sejal.

Sposobni železniški ravnatelji se ne bojujejo proti delavskim strokovnim organizacijam, ampak oni pokažejo svoje sposobnosti tam, kjer je treba.

ČEZ TISOČ OSEB V NEVARNOSTI NA MORJU

Na Pacifiku je izbruhnil silen vihar. — Vihar je tako silen, da je vse ribiške brodove v nevarnosti.

Seattle, Wash. — Poročilo zveznega vremenskega biroja pravi, da je barometrični pritisk izredno nizek in da so znamenja tukaj, da je veliko ladij v nevarnosti.

Seaward, Alaska. — Okoli tisoč ribičev je zunaj na visokem morju. Odpeljali so se na lov na kambale. Ladje teh ribičev so v nevarnosti, da jih pogoltno ocean. Prva poročila, ki so došla v Seaward, pravijo, da od 150 do 270 ladij ne bo nikdar dospelo domov. Tri ladje, zelo poškodovane od viharja, so dospeli v pristan ponoči. Vihar je silen in mornarji so izjavili, da le izredno močne ladje bodo prevedrile vihar.

Vihar je tako silen, da je njegovo moč občutiti tudi v tem pristanu, ki je varen in dobro zavarovan. Ladje so se odtrgale s svojega zasedljišča in vihar jih je gnal in premetaval kot igrače aemintje v zalivu. Potniški parnik "Admiral Watson" je bil v nevarnosti, da ga vihar vrže ob dok in razbije, pa se je zasiliral v zunanjem pristanu. Potni in potniški parnik "Starr", ki je dolg dve sto čevljev, je bil v veliki nevarnosti, da ga vihar butne na obrežje, ko se je obrežju približal do petdeset čevljev.

Ribiške ladje, ki love kambale, so v dvojni nevarnosti. Ne-katere so bile na ribjem lovu več sto milj od obrežja. Ako se poveljniki teh ladij odločijo, da bodo ostali na odprtem morju in kljubovali viharju, so v nevarnosti, da veter prekuca ladje. Če se pa poveljniki odločijo, da dosežejo varen pristan, ali iščejo zavetja pred silnim viharjem ob obrežju, tedaj so ladje v nevarnosti, da jih silni vihar vrže na skalnato obrežje in razbije.

Uroda ribičev ne bo poznana, dokler vihar popolnoma ne poteče, se vrnejo z več ko sto milj oddaljenih peščin, kjer love kambale. Upanje pa vseno postoji, da je večina ladij poiskala zavetje ob obali, preden je vihar divjal z vso silo.

Te ribiške ladje ostanejo zunaj na odprtem morju, dokler se ni ribji lov tako izplačal, da so svoja skladišča na ladij napolnili z ribami. Minil bo najbrž teden ali pa še več, da se bo izvedelo, kaj so doživeli ribiči na oceanu. Ladje bodo mogoče ostale zunaj na morju, dokler ribiči ne napolnijo ladijskih skladišč z ribami.

Vihar je prihrumel direktno od severja. Mornarji izjavljajo, da je najhujši, kar so jih doživeli v več letih.

Ribiška ladja "Imp" je priplula v Port Etches. Borila se je šest dni z viharjem na morju. Ko vihar poteče, bodo mogoče pričele ribiške ladje prihajati ena za drugo v pristani. To je upanje, ki ga goje svoji ribičev.

Dva ameriška vojaška letalca ubita v Argentini

Buenos Aires, Arg., 28. febr. — Dva ameriška vojaška letalca, ki sta prispela semkaj z ameriško zračno eskadro na obisk, sta v soboto našla smrt na tujakšnjem letališču, ko je njuno letalo trčilo v zraku z drugim letalom in padlo v plamenju na tla.

Sev. Dakota noče bolj zapovedi v solah.

Bismarck, N. Dak. — Severnodakotska nižja zbornica je v soboto odklonila predlogo, ki se je glasila, da se v vseh solskih sobah približe na steno tabla z desetimi božjimi zapovedmi. Senat je tudi zavrgel to predlogo.

Stanarino grede zopet gor

Prav malo je bilo znižane.

Chicago, Ill. — Vseh zemljiščnih odborov, ki tvorijo Narodno društvo zemljiščnih odborov, je tri sto štiri. Izmed teh je enajst odborov poročalo, da gre stanarina zopet gor. Lani je poročalo o podražitvi stanovanj le devet odborov. 23 odborov je poročalo, da je stanarina padla. Lani je poročalo o padanju stanarine 27 odborov. Da so stanarine ostale, kakršne so bile, je poročalo 66 odborov. Lani je poročalo 64 odborov, da ni šla stanarina ne gor ne dol.

Na kratko povedano: Letos je več odborov poročalo, da stanarina pleza kviško, kot lani.

Delavska mezda gro v žep "graftarja"

70 centov od vsakega delavca izgine v njegovem žepu.

Boston, Mass. — Mestni svetovalec George F. Gorboddy sodi, da od vsakega delavca, ki pobira pepel v sekciji Dorchester, izgine sedemdeset centov v žepu nekega "graftarja" v mestni hiši. Delavci prejmejo le po \$4.50 dnevne mezde, a dnevna mezda je določena na \$5.20.

Dijaka — roparja.

Evanson, Ill. — Dva dijaka Northwestern učilišča sta bila aretirana ko sta hotela ukrasti obroč avta.

Zaradi neposobnosti ravnateljev vobče v industriji ne trpe le delavci, ampak tudi ljudstvo kot konsument. Ravnatelji, ki niso sposobni voditi podjetja, prično najprvo trgati mezde.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cicero \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"
2657-59 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oglepaju n. pr. (Jan. 31-1927) poleg valnega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Pomolite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

ZENA IN MODERNA KAPITALISTIČNA PRODUKCIJA IN DISTRIBUCIJA BLAGA.

Ženski biroj, oddelek federalnega delavskega departmanta, je izvršil dobro delo. Ta biroj je izdal tri filme, ki prikazujejo, kako je žena trpela skozi vsa stoletja in trpi še danes.

Prvi film nosi naslov "Žene, ki delajo in predejo skozi stoletja". Drugi film nosi naslov "Delavka v preteklosti in sedanjosti". Tretji film se pa imenuje "Kadar žene delajo."

V teh filmih je povedana povest žene kot delavke od pamtveka sem pa do danes. Žena, delavka, je delala in garala in bila je zvesta tovaršica možu, ko še niso na svetu poznali nobenega stroja in je bilo vse delo izvršeno z rokami in zelo primitivnim orodjem. Minila so stoletja, tisočletja, toda žena — delavka je še danes obsojena na trdo delo. Izpremenile so se družabne oblike, suženjska doba je za nami pri vseh civiliziranih narodih. Tako je s fevdnim gospodarskim sistemom. Stroj je pričel izpodrivati ročno delo in danes izvršujejo stroji delo, o katerem niso ljudje pred dvajsetimi ali desetimi leti še sanjali, da ga bo stroj tako popolno kdaj izvrševal, kot ga opravlja danes. Človeški ženit je izumel nebroj čudežnih strojev, da olajša človeku delo in boj za obstanek, a velik del žen, ki si morajo z delom v industriji služiti svoj vsakdanji kruh, živi še danes v družabnem peklu.

Nekateri tovarnarji so uvedli sanitarne naprave, omilili so nevarnosti pri delu, zopet drugi nimajo pred svojimi očmi drugega kot izkoriščanje drugih ljudi, torej tudi delavk, da povečajo svoje premoženje. Kljub nekaterim olajšavam v nekaterih tovarnah, pa morajo delavke še danes daleč od svojega doma hoditi na delo. Ako prične delo v tovarni ob osmih, morajo delavke včas zapustiti svoj dom že ob sedmih pa tudi ob poldnevih zjutraj. To pomeni, da morajo najmanj eno uro preje ustati, da skuhamo zajuterk zase, in če so ožene, tudi za svoje otroke in soproga, ki mora tudi na delo, da se družina za silo skromno preživi.

Tovarnarji radi najemajo delavke, ker jim plačajo nižjo mezdo kot delavcem, akoravno izvršujejo tisto delo kot delavci. To je velika krivica. Ako delavka izvršuje tisto delo kot delavec, naj bo njena mezda tudi tako visoka kot delavčeva. Delavke delajo danes tudi v takih tovarnah, v katerih so pred nekaj leti delali le delavci. Tovarnarji so spoznali, da lahko delavkam plačajo nižjo mezdo, pa so pričeli odpustiti delavce in najemati delavke.

Filme, ki prikazujejo trpljenje žene kot delavke od pamtveka sem pa do današnjih dni, je treba še izpopolniti. Pokazati je treba življenje obdvojnene delavke, ki ga živi na domu po delopustu v tovarni, ali pa omožene delavke, ki ima veliko malih otrok in moža, katerega tedenski zaslužek ne zadostuje za prehranitev družine.

Tak film bi bogatim damam pokazal, kaj in kdo je delavčeva žena, kako ta žena živi in trpi. Ona gara od ranega jutra, veliko preje, preden je solnce izšlo, pa do poznega večera, ko je solnce že zdavnej utočilo na zapadu. Nekatere prično že delati ob štirih, petih zjutraj, na to odidejo delati v tovarno, in ko se vrnejo iz tovarne, pa delajo zopet zvečer do desetih, enajstih ali pa še dalj.

V takih razmerah živi omožena ali obdvojnena delavka, ki ima otroke. Ona pozna samo delo in zopet delo, pa nobenega počitka, nobenega razvedrila.

Te razmere pa govore, kako potrebni so zakoni za zaščito delavk, ki delajo v tovarnah. Delavni čas v tovarnah je predolg. Tovarnarji nočejo prostovoljno skrajšati delavnika za delavke, torej je naloga državnih legislatur, da skrajšajo delavni čas in uvedejo še druge pogoje za zaščito delavk.

Filmi, ki jih je izdal ženski biroj delavskega departmanta, bodo precej pripomogli, da ameriško ljudstvo spozna, v kakšnih razmerah živi in delajo delavke, in na podlagi tega spoznanja zahteva, da se za delavke, ki delajo v tovarnah, olajša njih usoda s socialnimi zakoni.

Takih filmov, ki bodo kazali trpljenje delavke, je treba še več, da se dokaže, kako se v kapitalističnem sistemu blagovne produkcije in distribucije izkorišča tudi žena.

Franciškanskemu zgodovinarju v premišljevanje

Od kdaj je leto 1573 v srednjem veku? vprašuje franciškanski profesor. Ako pater tega ne ve, mu je lahko razložiti.

Nekateri zgodovinarji trdijo, da je srednji vek prišel ob razpadu zapadnega rimskega cesarstva, t. j. leta 476 po Kr. drugi pa trdijo, da je začel ob začetku preseljevanja narodov, t. j. leta 375 po Kr. Kateri zgodovinarji so v pravem? Prav nobeden ne, ako trdijo, ko je udarila ura polnoči leta 475 ali 374 dne 31. decembra, pa je začel srednji vek v Evropi. Mogoče je pričel samo v enem teritoriju zapadne Evrope, nikakor pa po celi Evropi.

Tako je tudi s koncem srednjega veka. Eni zgodovinarji trdijo, da je srednji vek trajal do odkritja Amerike, t. j. do leta 1492, drugi pa trdijo do začetka reformacijske dobe, t. j. do leta 1517. Kateri zgodovinarji so v pravem? Nobeden, ki trdi, da je srednji vek prenehal, ko je ura dne 31. decembra leta 1492 ali pa leta 1517 udarila polnoči.

Srednji vek je v nekaterih krajih Evrope že zdavnej minil, v drugih je pa še trajal. In v marsikaterem kraju je trajal še do leta 1848, ko so se zapadali troni v Evropi in je po zapadni Evropi švignil plamen revolucije.

Zgodovine ne delajo cesarji, grofi, generali in cerkveni dostojanstveniki, ampak ti ljudje so le statisti v zgodovini.

Razlaga o fevdnem sistemu franciškanskega profesorja je popolnoma napačna. Prišel je svojo razlago o početku fevdnega sistema s kralji. Zakaj pa ni začel z roparji?

Po mojem prepričanju je fevdni sistem nastal popolnoma na drug način, kot ga razlaga franciškanski profesor.

Se preden je razpadlo zapadno rimsko cesarstvo ali je pričelo preseljevanje narodov, so v zapadni Evropi bila mesta. Ta mesta se tržila med seboj. Takrat še ni bilo železnice, ne parnikov in tudi ne letal. Blago so prenašali na konjih ali ga pa vozili na voze. Tudi takrat so živi veliki delomrzniki ljudje, ki so živel v sadih dela drugih, kakor jih imamo danes. Ti ljudje so ropali in napadali trgovce, ki so potovali iz mesta v mesto. Te roparske čete so imele svoje glavarje. Najprvo se je eden teh roparskih glavarjev naselil na utrjenem mestu, ki so jih kasneje imenovali gradove. Našel se je drug roparski glavar, ki je opazil, da roparska obrt nese in da se prijetno živi v dolce far niente, pa se je naselil na drugem utrjenem mestu. Tako sta nastali dve roparski tolpi, ki sta napadali trgovce. Kadar pa ni bilo trgovskih karavan, so ti roparji napadali bližnje vasi in mala mesta. Da so te vasi, mesta in posamezni kmetje imeli mir pred roparji, so se podali pod varstvo enega ali drugega roparja. Roparji so dajali tudi sebi in svojim podložnim imena. Sebe so imenovali viteze ali pa še kaj več. Svojim podložnim so dajali imena kot konjar, praporščak, stotnik, itd.

Včas sta se pa dva taka roparja pograbil med sabo zaradi plena. To se je zgodilo večkrat, ko se je pričel razvijati roparski sistem, ki mu zgodovinarji pravijo fevdni sistem. Pri takih spopadih so trpela mesta, vasi in kmetje, ki so se podali pod zaščito takih roparjev. Končno sta roparja prišla do spoznanja, da škodita le sebi, ako napadata drug drugega, pa sta sklenila zvezo. To je bila prva zveza, ki je bila storjena in je služila za podlago, iz katere so se razvila kasnejša kraljestva.

Tudi trgovci so prav radi plačevali davek tem roparjem, ker jo bilo zanje ceneje plačevati davek, kot pa izgubiti vse.

Tako se je pričel razvijati fevdni sistem in ne s kralji, kot pripoveduje franciškanski profesor, ki so mogoče kar padli z neba in ustanovili volilno kraljestvo. Taka razlaga fevdnega sistema, kot jo pripoveduje franciškanski zgodovinar je mogoče dobra za zelo mlade šolarje, ki ne znajo soditi, ako je razlaga pravilna ali ne. Za odrasle ne ljudi pa ni.

Martin Luter je res kmete izdal grajščakom in knezom, ali katoliški škofje in opatje so pa sami divjali proti tlačanskim kmetom, ko so se vpri. Tega zadnjega franciškanski profesor ni povedal.

Kako se je pisal prvi ropar, ki je pričel napadati trgovce in kje se je pojavil prvokrat, tudi tega ni še do danes povedal noben zgodovinar. Taki roparski glavarji so se ob času preseljevanja narodov pravzaprav pred začetkom preseljevanja narodov prikazali hkratu in na več krajih. Mnogi so se tudi hitro, ker zgledijo vlečejo.

Rudolf Habsburški I., ki je bil v mesecu oktobru 1273 po Kr. r. kronan za nemškega kralja, je bil roparski vitez, potomec onih roparskih glavarjev, ki so začeli fevdnega sistema.

Patru zgodovinarju priporočam, da čita in študira "Das Kapital, Kritik der politischen Oekonomie", ki obsega tri knjige in ga je spisal Karl Marx, pa bo videl zgodovino v pravi luči, t. j. da bo prišel do pravega sociološkega principa — materialistične zapodanosti zgodovine. Če pride franciškanski profesor do te zapodanosti, ne vem, če bo smel to na glas povedati, kajti v nevarnosti bo, da ga njegovi tovariši zatožijo pri njegovih višjih, da uči krivo vero. In če se to zgodi, je konec njegove franciškanske profesure.

Jože Zavertnik.

SLIKE IZ NASELBIN

56 ton novorojenčkov. Export, Pa. — Neki list iz Pittsburgha podaja statistiko o novorojenčkih leta 1926. Novorojenčkov v Pittsburghu so leta 1926 natehali 56 ton. Bilo je 6691 fantov in 6149 deklic, 155 parov dvojčkov in eni trojčki. Od teh je bilo 11,547 belih in 1,279 črnih ter štirinajstih različnih narodov. Najmlajša mati je bila stara 13, najstarejša pa 50 let. Od 13. do 15. leta je bilo devet mater, od 15. do 19. 40, od 20. do 24. 3593, od 25. do 29. 3449, od 30. do 34. 2250 mater, od 35. do 39. 1519 mater, od 40. do 44. 471 mater, od 45. do 50. pa 31 mater. — Citateljica.

Smrtina nesreča v rudniku.

Edison, Kansas. — V rudniku se je smrtno ponesrečil naš priljubljeni rojak Avgust Longo. Čvrst in zdrav je šel na delo dne 21. februarja. Ko je delal v jami se je od 11.15 vrgel na nad njim plast kamenja in mu zlomila tilnik ter hrbtenico, tako da je siromak obležal na mestu mrtve.

Pokojni Longo je bil doma s Kala na Primorskem, star je bil okoli 41 let. Bil je član društva "Karl Marx" št. 225 S. N. P. J. v Edisonu, Kansas.

Augst Longo je bil zelo priljubljen med naselniki in tudi skrben oče svoji družini. Tu zapuščala soprogo in tri nedorošle otroke. Želim mu miren počitek v ameriški zemlji. Prestal je zadnje trpljenje, katero nas še čaka. Družini pokojnika izrekam iskreno sožalje. — Joseph Klinckon.

"Hrbtenica".

Sheboygan, Wisconsin. — Tudi na sheboyganskem odru bo končno videli "Hrbtenico", našo domačo dramo, katere je bila vpriporjena že po več naselbinah v splošno zadovoljnost občinstva. Zato smo prepričani, da bodo tudi Slovenci v Sheboyganu zadovoljni z njo.

"Hrbtenica" je drama v treh dejanjih. V nji je vpletenega precej zdravega humorja ter je

vse skupaj dobra slika iz življenja naših rojakov na raznih premogarskih naselbinah.

Vloge za Hrbtenico so večnoma v rokah starih igralcev, ki smo jih videli že večkrat na odru. Potrudili se bodo, da bo igra izvajana v splošno zadovoljnost. Poleg igre je na programu tudi petje in deklamacije, tako da bo v resnici nekaj izvanrednega. Vsakomur bo lahko žal, če ne bo prišel na to prireditve v nedeljo dne 6. marca v Fludernikovo dvorano. Zastor se dvigne točno ob 7.30 zvečer. Po končanem programu bo prosta zabava in ples. — Publikacijski odtis za društvo Zdrženji Slovenci št. 344.

S. pota.

Na poti srečam marsikaj vselega, kakor tudi žalostnega. Pred vojno sem marsikaj srečal na vlakih novodošle rojake iz Slovenije. Zdaj malokdaj vidim te. Enega sem srečal v začetku tega leta. Nikakor ni hotel razumeti konduktorja, češ, da še ni čas se presteiti. Nagovoril sem ga slovensko ter ga vprašal, kam gre. Povedal je, da v Crested Butte, Colo., k mr. Fisherju. Hitro sem mu rekel, naj iztopi in na oni strani vzame drugi vlak, ki je že čakal. Za par dni se je izselil vozil, pa nič jedel, zato sem naročil hotelirju, naj mu da zajtrk ter mu gotovo posluži na prvi vlak. Sam tega nisem utegnil, ker sem se odpeljal naprej.

Ko to pišem, se ravno pripravljajo vesela svatba mladega rojaka Joe Skria, doma s Knežaka. Škri je okušal "dobrote" svetovne vojne, po vojni pa prišel sem. Sedaj se poroči s tu rojeno, Slovenko miss Mary Fijačko v Helperju, Utah. To bo torej vesela svatba.

Vse to je veselo, a ni pa bolezen, ki me je bila dohitela ter me primorala, da sem moral prekiniti potovanje in ostati par mesecev v bolnišnici oskrbi. Zato prosim, naj mi oprostite vsi, ki so mi dali naročila, pa so se zakasnila. Vse pride na vrsto in tudi s pota se bom večkrat oglašil.

Malo pojasnila moram tudi dati zagrizenemu Tonetu Grdina. Opri se je na vero in s pomočjo patra Zakrjaska napada dalje. To sta podvojila po svojem potovanju v Rim, kar sta mogoče naredila na višje ukaze. Ali zdaj pa ju krotijo vladni ukazi, ali vsaj to, kar so povedali deželni nadzorniki, ki so povedali svoje mnenje o pravih K. S. K. J.

O tem bi ne bil pisal, ampak storil sem tako, ker so mi zopet posvetili celo stran v glasilu K. S. K. J., kjer se izvijajo in pišejo tako, da bi zakrili dejstva. Naredili so pečat pri K. S. K. J. Starih članov nočejo, hočejo pa mlade, da bodo solventni. Kar je rev. Černe namigoval zadnje čase v A. S. glede solventnosti je torej le neka domišljija. — Matija Pogorelec.

Vesti iz Detroita.

Detroit, Mich. — V Detroitu so jako slabe razmere, posebno so slabi časi za delavce, kateri delajo v avtomobilskih tovarnah, pa naj bo delavec Fordovega ali pa katerega drugega avtomagnata. Vsi so enako izkoriščani. Eni delajo samo polovico časa, dosti jih je pa vrženih na čisto. Rekla bi, da Fordove tovarne se najmanj obratujejo iz med vseh drugih tovarnen. Pa kaj pomaga, ako nekatere tovarne delajo 5 do 6 dni v tednu in od 9 do 12 ur dnevno, kar je bolj živinsko kot pa po človeško, delati take dolge ure v zaduhlih tovarnah, medtem ko Fordovi delavci delajo osem ur dnevno in zaslužijo ravno toliko kot oni, ki delajo daljše ure. Izjema so le tisti, ki imajo delo od kosa, tisti malo boljše zaslužijo; zato je pa vse ena figa, če dela mož za Forda ali pa za katerega drugega magnata.

Kot se sliši pogovor med moškimi, ki delajo po raznih tovarnah, se priganjajo v nobeni tovarni ne manjka. Povsod jih je dosti takih, ki priganjajo delavca k delu, tako da si delavec že skoro na stranišče ne upa, ker se boji, da bi izgubil delo. Danes mora ubogi človek biti vesel, da ima le malo dela,

Ironija zgodovine.

Na St. Clairju je dihur, ki kadi fari sv. Vida. Ali ne bi bil dihur tako prijazen, da bi ponatisnil tudi tiste "novice" iz onih dni zgodovine sv. Vida, ko je on na debelo žrl Hribarja? To bi bile danes zelo interesantne novice! — St. Clairčan.

Tukaj režejo bolj počasi.

Kitajski gospodje v Šangaju so se zadnji teden poslužili stare kitajske justice. Ko so delavci zastavkali, je vojaški glavar oborožil četo krvinikov z dolgimi noži in jo poslal na ulice, da so stavarjem rezali glave proč. Odrezali so kakih sto glav. Ni čuda, da je kitajsko ljudstvo v revoluciji.

Naš Brisbane je tudi to komercialni. In kako! Zapišal je določno: The simplicity of that method would appeal to some in the United States, but they won't say so.

"Enostavnost te metode (namreč rezanja glav) bi ugajala tudi nekaterim v Združenih državah, samo povedati nočejo tega."

You bet, da bi ugajala! Pred trinajstimi leti so vojaške krole in bajoneti usmrtili enajst stavkuločih rudarjev v Ludlowu, Colo. In koliko jih je padlo po tistem. Navadno tukaj režejo glave delavcem bolj počasi, da je trpljenje delavskih mučnikov dalje in hušje.

Zarki so zdravilni.

Čenjeni Zarkomet! Ne pusti, da bi te tvoji sovražniki čisto zaplankali! Kogar tvoji žarki tako opečejo, da cvili, mu svetujem, naj položi desnico na prsi in prizna, da je kriv. Na to se naj pobjuša. Kdor pa ni kriv, mu žarki ne škodijo, ampak so mu v zdravje. — Bivša cerkvena miš.

Prebrisani fantje.

Naši častiti franciškani so si zaseleli in dali postaviti plesno dvorano in spodaj klet za igranje, zdaj pa hočejo, da jim drugi plačujejo obresti, komišen in še glavnico. Ko bo vse plačano, bodo imeli plesno dvorano, denar in profit. Tratatata! — Plotov iz Indianapolis.

ker je velika brezposelnost vse povsod. Zato so pa delodajalci prevzetni, ker imajo toliko delavcev, da lahko izbirajo, kakor se jim poljubi. Ako bi bile vse delavne moči zvezane tako kot niso, bi danes bilo drugače za delavca. Človeku pride čudno naprej, če je živel več let v kraju, kjer so bili trdno organizirani delavci, pa danes živi v kraju, kjer sliši govorico tovarniških delavcev, kako morajo biti pokorni tistim priganjalcim. Delati mora kakor stroj in kar trpeti in molčati, ker se nima nikjer pritožiti. Koliko je bila prijaznejša govorica naših mož, ko smo živeli v premogarski naselbini, kjer je bila trdna unija. Naši možje so bili sami za sebe bossi pri delu. Boss je moral delati tako, kot so delavci hoteli. Čeprav so se trudili globoko pod zemljo za svoj kruh, so bili bolj svobodni kot so tukaj, kjer nimajo najmanj pravice.

Zmeraj sem upala, da se bo moše povrnil nazaj na "kolmajne", če bi se položaj tam kaj predrugačil, pa kaj pomaga, ker nekdajna trdna premogarska unija je že skoro čisto oslabela. Samo na tanki niti še visi in tudi ne bo dolgo več, ko bo Lewis še tisto nitko pretrgal in nekdajna trdna unija se bo zopet zamešala v blato, da jo bo težko zopet iz blata izkopati. Čisto sem misljila, da bo predsednik rudarske unije propadel v lanskim decembrskih volitvah, da bodo na mesto njega kakega boljsega izvolili, pa le ostal je še ta dobri Lewis na krmilu, da si ni še nič dobrega napravil za premogarje. On bo ostal za predsednika, dokler so bo njemu poljubilo, ker premogarska organizacija je še toliko oslabela, da ne more tistemu Lewisu stolčka izpodnesti. Delavci se ne zavedajo, kak je njih bedni položaj. Kmalu bodo prodani od strani Lewisa, in še plačo so mu

Ali ni res hudo? Strašno je na svetu! Dalmatince požira zemlja, Anglija se pogreza v morje, Amerika pa v vino in "home brew". — Čudahy, Wis.

Pustite g. Trunka!

Najnovejši štrije prispevki glede Trunka ne bodo objavljene. Trunk je popolnoma utihnil še zadnji jesen, in dokler molči — za kar ima svoje vzroke — pustimo ga še mi na miru. Dovolj je drugih trunkov, pa si jih privoščite, seveda stvarno manj osebno.

Po ribniško v Collinwoodu.

Dragi Zarkomet! Posveti na Holmes cesto takrat, ko bodo cerkev vlekli. Baj je premlajna — in treba jo je raztegniti. Pravijo, da napravijo po ribniško. Kupijo črnega plat na mesto rdečega, ker rdeče, oh bogasvaruj! Rinili bodo sami sveti možje kot so Vitus, Slaje, Terpin in Skebe. Tudi collinwoodski Mesija malo upre svoje pleča. Domači mesec bo pa svetil z leščerbo. — Collinwoodski Strigelj.

Čitanje dopisov.

Predloženo je pismo iz g. urada.

Predsednik: Zeli kdo besede pisnu?

Pisnar: Da. Veste, bratje, saj se poznamo. To je iz Čikage. Vsaka stvar iz Čikage je sumljiva. Saj se poznamo. Dajmo rajši stvar preštudirati. In na tisti glavnicu klasična! Sumljiva re do roga! Saj se poznamo. Ne dajmo se! Saj se poznamo. — St. Clairčan.

Kontest za kratke prispevke (Objavljeni so le tisti, ki so prišli do 1. marca.)

104. Bogaboječ človek je podoben zajcu v suhem listju. — A. P.

105. Prohibicija je vsega kriva. Kaj pa je bilo krivo prej, ko ni bilo prohibicije? — Snider.

106. Človek, ki skrbi za dušo drugega, je največji hinavec. — A. P.

K. T. B.

povišali. Kaj bodo pa premogarji dobili zato? Drugega ni kot prav visoke prispevke bod morali plačevati, če jih bodo imeli s čem plačevati. Če bi bili dobri uradniki, da bi kaj do brega napravili za unijo, s vredni še več plačila kot ga imajo stari uradniki, ker dobri uradniki in dobra unija je vredna več kot zlato.

Ako unija premogarjev propade, potem bodo še le delavci sužnji po neorganiziranih krajih. Kako bi bil delavec svoboden, ako bi bila vsa delavna mo skupaj zvezana, kot samo ena organizacija.

Mislím, da sem dosti napisala, zatojre že tudi upam, da morajaki, ki so izpregledali, ne bodo zamerili radi teh vrstic. Tistim pa, ki še niso spregledali želím bolj svetlo luč.

Pozdravljam vse Prosvetini čitatelje. — Anna Serdoner.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Milwaukee, Wisconsin. — Stvar je čisto nedolžna, zato ne vidimo vzroka, zakaj bi ne do volili svojega podpisu. — Po zdrav!

Oporoka v štirih verzih.

New York. — Katica štirih rimanih vrstic je vsa originalna oporoka, ki jo je ostavil Edward Bajha. Katica, ki pove, da vse njegove zemeljske zaklade dobi njegova žena, se glasi:

All my earthly goods I have in store
I leave to my dear wife forevermore
I freely give, no limit do I fix —
This is my will; she is my executrix.

Bajha, ki je umrl 9. februarja t. l., je imel konjarno in pogrebnišni zavod v Brooklynu. Zapuščil je čez \$10,000 premoženja.

Agitirajte za "Prosveto!"

BISERI IZ SVETOVNE LITERATURE

Lev Nikolajevič Tolstoj
(1828-1910.)

Tolstoj, najbolj znani ruski pisatelj in socialni reformator, je bil potomec nemške rodovine, ki se je pred davnim naselila v Jasn Poljani blizu Toule v Rusiji. V rani mladosti je živel brezskrbno življenje z lovom in streljanjem, kar je bila običajna zabava ruskih plemičev. Ko mu je bilo devet let, je umrl njegov oče grof Nikolajevič. Lev je prišel v osrbo neke daljave svoje sorodnice Juškove, živeče v Kazanu. Ta ženska je živeča dokaj razkošno in njen bogati dom je bil odprt, veseljaškemu plemištvu, kar je imelo dokaj vtisa na mladega Tolstoj. Za njegovo izobrazbo je Juškova najela zasebnega francoskega učitelja. Učenja Tolstoj ni posebno ljubil, toliko bolj pa je bil nagnjen do telovadbe, a katero se je ustrdil, da je bil krepak vse svoje življenje.

Ko je bil petnajst let star, je Tolstoj vstopil na aristokratsko univerzo v Kazanu. V svojem spisu "Mladost" je dobro opisal to življenje, bolj posvečeno balom, izletom in veseljačenju kakor pa študijem. Tako okoliščina je tudi omogočila, da je kmalu dozoril v mlajšju. Obnavljal je življenje med aristokratami in se po šoli vrnil v Jasn Poljano, kjer se je šele posvetil privatnim študijem.

Doma je bil grof in gospodar obsežnega posestva. Tlačani pod njim so bili silno obubožani, kajti vrstilo se so slabe letine. To je vplivalo na poštenega Tolstoj, da se je spremenil v mladega reformatorja. Toda bil je prešibek, da bi se mogel vživeti v reformiranje razmer med tlačnim ljudstvom in se obenem bojevati s tradicijami ruske aristokracije, katera je mislila, da tlačani morajo biti zatirani; izročil je svoje posestvo v varstvo bratu Sergiju in se podal v Petrograd radi nadaljnjih študij. Potoval je veliko po vsej Rusiji, živel razkošno in končno vstopil v armado. Kot vojak je pričel pisateljati in iz te dobe je nekaj njegovih najbolj idealnih del. Ko se je ravno mislil vrniti od vojakov, je izbruhla krimska vojna leta 1854, v katero se je podal kot prostovoljec. V armadi je imel dokaj sporov, ki so zelo vplivali na njegovo pisateljstvo, a še bolj pa grozote vojne, katere je okusil.

Po vojni se je Tolstoj vrnil v Petrograd in pisal za razne liste. Tu se je zapletel v nove politične boje, ki so se pojavili pod carjem Aleksandrom II. in katerih smernice so bile za od-

pravo gnile ruske birokracije. Tolstoj sam je bil najbolj agilen in je zelo veliko prispeval a spisi. Le njegovemu visokemu statusu je pripisati, da je mogel to vršiti nemoteno. Naslednja leta pa se je podal na preučevalno potovanje po Evropi. Večkrat je obiskal Italijo, Francijo in druge države, preučeval ljudska gibanja. Ta potovanja so povzročila, da se je Tolstoj spremenil v socialista, kateremu je bilo ljudstvo vse, visoki razredi v človeški družbi pa nič.

Ko se je Tolstoj vrnil iz tujine na svoje posestvo, je imel kot socialist najtežje naloge. Odločil se je, da razdeli zemljo med tlačane, kateri pa niso imeli vanj zaupanja iz enostavnega razloga, ker je bil grof. Vsekakor se je priljubil revnemu prebivalstvu, da ga je imelo za svojega branitelja in očeta.

Kako velik človekoljub je bil Tolstoj, najbolj pojasni sledeči incident. Pri Jasni Poljani se je ustavil regiment vojakov pod vodstvom strogega kapitana. Pod varstvom teh vojakov je delalo kakih petsto jetnikov na železniški progi. Pod vodstvom dotičnega kapitana je bil uslužben tudi mlad, izobražen človek, ki je vstopil v vojaško službo zato, da s tem reši svojega brata. Bil je priden dečko, a nekdo se mu je pripetilo, da je napravil v svojem poročilu malo pomoto. Trdosrčnega kapitana je tako razljutilo, da je ukazal degradirati mladega častnika ter ga pretep-

sti. Mladi častnik pa je šel v sobo kapitana in ga udaril v obraz. Tega je kapitan takoj izročil vojnemu sodišču. Tolstoj se je potegnil za mladega častnika in ga zagovarjal na sodišču, a bilo je vse zastoj, vojno sodišče ga je obsodilo na smrt in naslednjega dne je bil mladi častnik ustreljen. Zalupanost vojnega sodišča, krvočelnost častnika in vsi grozotni dogodki, ki jih je Tolstoj preživel v vojni, so povzročili, da je še bolj dvignil glas proti vojni. Kot posledico tega je spisal "Kazake" in "Tri smrti".

Tolstoj se je oženil 34 let star. V svoji "Spovedi" pripoveduje, da ga je srečno zakonako življenje po poroki odvrglo od njegovega daljnega raziskovanja o smotrih življenja. Bil je dober oče, ki ni nikoli kaznoval otrok in je zanje imel svojevredno vzgojo. V noveli "Družinska sreča" vendar opisuje zakonsko življenje kot najdoslednejši pesimist.

Najbolj skrbno se je Tolstoj pripravil za svoja spisa "Vojna in mir" ter "Ana Karenina". "Smrt Ivana Iljiča" ter "Moč te me" sta poznejši deli, ne tako fini z literarnega stališča, toda impresivnejši. V teh spisih je videti steze, kako se izpreminja Tolstoj v rezkega in globokega misleca. Veliko je pripomoglo k temu tudi ljudsko štetje, katerega je za svoje pokrajine imel l. 1880 izvršiti Tolstoj. Dostop v hiše najsiromašnega ljudstva, silna beda in krivice, ki jih je videl, so povzročile, da je domalega razdelil vse svoje premoženje, pustivši sebi samo toliko, kolikor je moral radi svoje družine in vlad. Pa je uvidel, da je ravno razdeljevanje premoženja povzročilo še več gorja; ljudje so pili vodko še bolj kot prej in tudi zahtevali več.

Ne z razdeljevanjem premoženja, Tolstoj je pomagal ruski ljudstvu s svojimi silnimi spisi. Le žal, da je ruska vlada radi socialističnih tendenc spisov prepovedala tiskanje spisov in vzprijatelj socialne drame "Moč teme". Lakota v Rusiji leta 1891 in 1892 je prenovila Tolstoj. S svojo družino je bil neprestano zaposlen pri razdeljevanju oblačil in deljenju hrane iz svoje ljudske kuhinje. Vsi so se obracali na Tolstoj za pomoč, najbolj pa duhovniki, socialno verska organizacija, ki je štela petnajst do šeststaj tisoč članov, zelo preganjanj od vlade. Tolstoj sam je bil poklican, da pomaga preganjanje te ljudi, a je takoj postal njihov prijatelj in z njegovo pomočjo so duhovniki pridobili simpatije in pomoč v tujini. Po njih navdahnjenju je tudi spisal svojo slavno novelo "Vstajenje", ki je najhujši napad na pravoslavno cerkev. Zato ga je pravoslavna cerkev izobčila leta 1901. Umrl je za pljučnico 20. novembra, 1910, v Astapovu.

M. Pugelj:
V VICAN
Sledovi nesrečne svetovne vojne se ne poznajo samo na zemlji, ampak tudi na onem svetu. Sam Bog je bil ravno med svetovno vojno zapleten v najtežje položaje svojega večnega življenja, kakaj vernik ene dožele ga je prosil, naj pokone vernika druge dožele z žveplom in ognjem, in težko je bilo dogmati, kam naj pošije njegova milost. Štiri dolga in grozna leta so morala preteči, ko je končno padla božja odločitev. Med tem časom pa se je kuga krivic in laži dvignila do nebes in se splazila tudi vanje. Nebeške komisije so na svojo žalost in sramoto ugotovile, da trpi marsikdo v peklu, ki bi moral sedeti na desnicah božji in premnogi od tistih, ki so že dolga leta gledali Boga iz obličja v obličje, so dosegli to srečo le po pristranskih poročilih božjih namestnikov na zemlji. Zato je bil storjen sklep, po katerem naj bi se vse duše, o katerih je obstojal dvom zaradi pravilnosti in pravičnosti njihove enostranske razvrstitve, na novo in temeljito pregledale in preiskale. V ta namen je šlo za pravičnika, čigar duše ne bi motilo posvetno blago in bogastvo in ki bi mu bila tuja tudi poveljna zloba in zavist, ki se je bila vtihotapila v nebeško postojanje.

Iztikali so dolgo in končno iztaknili starega samotnega moža v pragodih ob reki Amazon v Južni Ameriki. Ta stariček je bil že davno zavrgel občevanje z ljudmi, ker je spoznal, da so vsi nagnjeni na slabo stran in da ti-č v dušah vseh v najbolj skritem kotu črna zloba, ki le čaka trenutka, da plane grda in nezno- na na dan. V svoji samoti se je obrnil do živali, do zelenih amazonskih papig, ki so se izkazale, dasi tudi nekoliko zahrbtne, vendar odkritosrčneje od ljudi, do raznih četveronožnih živali in do rib in velikih kuščarjev, ki so se solnčili po prostranih bregovih. V krajih, koder se ni hodila človeška noga, je našel živali krotke in domače, kakor beremo, da so bile v raju pred izvirnim grehom. Ogromni aligatorji, podobni nilskim krokodilom, so dobrodušno drgnili svoje glave in njihova kolena, srebrni lev je dvigal in vihal svoj dolgi rep in godel kakor domača mačka in kaže se se zvijale pred njim v klobčič ter mu nastavljal svoje ponosne glave, da bi jih božal. Kajti kamor se ni bilo človeka, tam ga živali še ne poznajo in mu prihajajo nasproti dobre in plemenite, kakor so. Šele ko se seznani- jo z njegovo krivoločnostjo, se ga ogibljejo, beže pred njim kakor pred nesrečo in se postavljajo v bran, da si rešijo golo in ubogo življenje, do katerega imajo enako pravico kakor človek.

Tega starca, belega in pravičnega, so vzeli v nebesa in so mu dali oblast; da prehodi vice in pekel ter vse prostore, koder uživajo večnost človeške duše.

Prihajajo tako iz kraja v kraj je stopil tudi v vice. Koliko duš je čakalo tam odrešenja, koliko na vseh straneh, kamor so se uprle njegove oči! Bilo jih je toliko kakor v Ljubljani kritikov. In hodeč med njimi je zapazil simpatičnega moža, katere- mu je sijala iz temnih oči blaga in nesebična ljubezen. Modri stariček je vedel vse. In kakor je bil pošten, se je takoj ustavil ter sedel in ogovoril pravičnika tako-le:

— Kaj, čista duša, je prignalo tebe sem, kjer žive tisti, katerim je treba še pokore?

— Zgodilo se je tako, odgovoril dobrohotno mož v vica- h. Po smrti sem naletel najprej na svojega prijatelja, ki je dejal: Potrpi, zate opravi vse jaz. Tisti me je spravljal sem.

— Čakaj, pravi modrijan, ta- koj ukrenem vse, da pojdeš tja, kamor od nekdaj spadaš.

— Oh, se smehlja mož, nikar se ne trudi, dobri stariček. Vidiš, tukaj je tako. Pred tisoč leti, ko

so še živeli ljudje na zemlji ka- kor v raju, takrat so bile muke v peklu in tudi v vica- h res ob- čutne. Dandanes pa so v prime- ru s potrpljenjem na zemlji tako zastarele in lahke, da jih prenaša zemljan, ki je prestal vse težke življenske boje, ne- opazno in povsem lahko.

Modrijan si je pogladil brado in se je zamislil. Čez nekaj časa se je šele oglašil.

— Ljub si mi in dovoli, da ti storim kaj prijetnega.

— Kaj? Vpraša ljubeznivi mož.

— Vrnem ti življenje. Vse ra- do živi, od mušic do velikana, vse se brani smrti, vse se vese- li, da more gledati krasote božje narave.

Mož se smehlja in maja s sivo glavo, modrijan pa modruje.

— Iz tvojih želja pa izberem eno samo neznatno željico, za- druge popolnoma nevažno — za- to pa bo polovica nebes na zemlji.

— Katero, vpraša smehljajo- če se mož.

— Dam ti tisto malo gospo, o kateri si včasih toliko sanjaril.

— Ah, odgovori prijazni mož, da, to je bilo včasih. Toda ljube- zen, moč, mladost in lepota so sestre, starost pa ne sodi med- nje. Siv sem, pogled me, in ves že star, kaj bi zdaj z mano lepa in majhna pospa?

— Odkod si, vpraša modrijan.

— Iz Slovenije, odgovori mož, in še dalje vpraša modrijan:

— Kaj si?

— Umetnik!
In modrijan, videč pred seboj nesrečnega trpca, ga prime za roko in srce ga boli, ko mu ne- more storiti usluge.

— Daj, pravi, sprejmi mojo ponudbo, postavim te nazaj — živega umetnika v tvojo Slo- venijo!

— Kako jo ljubim, odgovori pristrčno mož. Njene gore in njene doline vidim nepretrgoma pred seboj in milo mi je in blago pri srcu. In bele cerkvice vidim po gričih in hribih, in bele ceste, ki teko na vse strani. In vidim mesečno noč in pesem slišim, katere napev se vije kakor bela cesta s holma v dolino in z do- le na holm. Vidim fante, ki držijo okrog ramen, in pojo giza- vemu dekletu, ki ne vrača niko- mur ljubezni.

— Daj, se ponuja modrijan, pripravljen sem: takoj te po- stavim živega nazaj.

Toda mož si potegne z roko preko obraza in odgovori z brid- kim smehljajem:

— Hvala ti. Bilo je toliko vse- ga, pogled, in zdaj je prestanto. Če se zamislím, da je zdaj vse končano, ne morem drugače, ka- kor da se ti zahvalim. Pomisli: vse je prestanto! Zdaj sem tukaj, in prosim te, pusti me pri miru, ker sem popolnoma zadovoljen.

In modrijan gre in njegova velika siva brada se v vetru enakomerno pogibava. In en- krat, dvakrat in trikrat se ozre na moža, ki je sedel in se je za- topil v spomine.

Izlet gospoda Broučka
v XV. stoletje

Češki spisatelj Svatopluk Čech.—Poslovenil
Stanko Svetina.

(Dalje.)

Gospod Brouček je moral napiti tudi Voiti od pava in je bil pri tretjem bokalu že precej vesel. K temu je še čutil novo slast.

Zgrabil je odhajajočega krčmarja za plašč in ga je poprosil za jedilni listek, vendar ko ga je to opozoril s čudnim pogledom na njegovo zmoto, je popravil takoj z vprašanjem, ali ima- jo kaj v kuhinji.

"Nimam drugega kakor slane ribe" je od- govoril krčmar.

Gost si je torej naročil slano ribo. Priča- koval ni bogve česa, vendar je zaklical, ogolju- fan s prinešeno jedjo: "Saj to je čisto navaden arnik!"

"Mi tudi tako pravimo temu," je pritrtil krčmar.

"Ze v pregovorih gospoda Flaške je pisa- no: ne stavi norca nad arnike," je opomnil Mi- roslav zlatar.

"Vendar bi se morali ravnati po opominih Husa in iztrebiti te nemške besede, kakor na primer pancerje, arnike in še druge tuje pokve- čene besede, proti katerim se je bojeval naš sveti mister," je dodal Vacek Bradati.

"Ampak oprostí," se je obrnil k njemu gos- pod Brouček, "ker si tak Čeh, ali imaš v Zateu med pristnimi Nemci poslano na rožah?"

"Kaj kvasiš — v Zateu pristni Nemci?" je ostrmel Vacek. "O, da bi bili povsod po Če- škem taki iskreni Čehi, kakor so Zatečani! Ni- sem iz mesta, ampak iz kmetije za Zatecom, to- da še daleč za nami je vse češko. Le pogledj moj klobuk", je pristavil z nasmehom, "in se spo- mní na sta šaljiv pregovor: Pehmiše (Čehe) spoznaš po slanku!"

Cez nekaj časa je vprašal Miroslav zlatar: "Povej, Matija, kako se o nas Čehi govori v tujih krajih?"

"Ako hočem resnico povedati," je zagro- mel gospod Brouček za svojim slankom, "hu- do priljubljen nismo."

"Temu rad verujem," se je nasmehnil Voja- ta od pava. "Očiten dokaz temu je ona križar- ska vojska za reko, ki je zbrana proti nam iz vseh koncev sveta."

"Slišal sem, da nas v tujini krivoverel ne le psujejo, ampak da se tudi izmišljajo o nas pravilice, kakor da bi se klanjali hudobnemu duhu v podobi belega jagnjeta ali črnega hroš- ča," se je vmešal v pogovor krčmar.

"Kuga naj pride nad hinavske lažnike!" je zaklical Janko od zvona.

"Napisano je v svetem pismu: blagoslav- ljajte, kadar bodete zasramovani," je rekel Voita od pava, "in" go tovarno poznaš pregovor: Mnogo platna bi moral imeti, ako bi hotel vsa- kemu usta zamašiti. Naj govorijo tam za gora- mi, kar hočejo; zato pa damo tu, na zemlji če- ški, ako bog da, vsakemu samostilcu tak odgo- vor, da onemí na veke!"

"Kdo bi vendar ne bil užaljen, ko se češko ime 'šramoti' in grdi po vsem krščanskem sve- tu!" se je upiral Miroslav zlatar.

"Ha, to govoriš, kakor bi ti bilo žal, da od- klanjamo jarem Sigmundov in stojimo trdno za kelih," je očital Voita.

"O moji zvestobi napram nauku Husove- mu ne sme nihče dvomiti, a kako sodim o Sig- mundu, priča to," se je krepko zagovarjal Mi- roslav in je pokazal na bodalo in na ščit. "Am- pak vendar mi je žal, da se dediš češke krone

kakor strupen sovražnik bojuje proti nam in da se cerkev ustavlja čistemu zakonu božjemu."

"Kaj nam je storiti drugega ko braniti z mečem do poslednje kapljice krvi to resnico proti cerkvi, kralju in celemu svetu!" je zakli- cal novomestni meščan.

"Tudi jaz sem pripravljen dati svoje ži- vljenje za njo," se je branil dalje zlatar. "Ven- dar se bojím, da niti naša zmaga ne pokonča pogubnih zmot, ki vro v tej zemlji iz starih de- želnih vrst in iz novih različnih nauk, ki dan na dan rojijo po glavah naših duhovnikov in celo lajkov in ki rodijo že tudi med nami branitelji kelih, žalostne prepire."

"Tako je, tako!" se je oglašil s tenkim ostrim glasom suhi fant pri drugi mizi in je vstal. "Ukoreninjeno zlo je in neizbrisljiva sra- mota zemlje naše, da mnogi ljudje, posebno pa ti duhovniki taborski trosijo in sejejo dan na dan nove, napačne iznajdbe proti čistemu na- uku naših praških mistrov."

Po teh besedah se je razlegel tako močan tresk, da se je g. Brouček od strahu tresel. Va- cek Bradati je vdrl s svojo ogromno pestjo po mizi in je jezo zakrlical na fanta: "Kako hočeš, ti šolar golobradí, zabavljati taborskim duhovnikom?"

"Čprav imam golo brado, vendar poznam pisma in lahko se pričkam z mistri o kakoršni- koli tezi," se je branil fant širokoustno. "Jasno hočem dokazati iz svetega pisma, iz cerkvenih očetov, iz knjig mistra Husa in iz traktatov sa- mega Viciha, da se vsi taborski duhovniki v pravi krščanski veri motijo in posebno —"

"Ali molčiš ali ne, usta nesramna!" je na- glo zaklical Vacek. "Prodajaj svojo modrost v šol, kjer razbijajo še marsikatero metlo ob tvojem hrbtu. Vidi, da tudi jaz priznavam na- uke taborskih duhovnikov in ne pustim zaba- vljati nikomur, najmanj pa tebi, strašilo suho!"

"Pusti učenca," se je zavzel za fanta Mi- roslav zlatar. "Zakaj sam verujem, da se Ta- boriti motijo, da se odtujujejo nauku Husove- mu in da si smelo izmišljajo različne novotari- je, ki bi nas ne je odtrgale od občne cerkve, am- pak prevrgle tudi ves stari, dobri red. Ze neče- jo imeti niti kralja nad seboj niti drugega gos- poda, rušijo pravice gospodom, plemičem in meščanom in jim jemljejo zemljišča in blago. Poleg tega pustijo in sežigajo nele samosta- ne, ampak tudi cerkve božje, razmetavajo olta- rje, trgajo ornate, posvečene oprave lomijo, so- he in kosti svetnikov hudobno mečejo v vodo —"

"Zakaj moliti se pravi, klanjati se stro- hnenim kostem in oblekam, ki so jih napravile človeške roke," je pikro odgovoril Vacek. "In ali ni pisano, da pride čas, ko ne bodo molili ljudje niti v Jeruzalemu niti na gori Garizim, ampak v duhu in resnici? Ta doba je že prišla nam, ki smo spoznali resnico. Nam ni treba ni- ti cerkev niti oltarjev, kadarkoli mi molimo, molimo v srcu svojem. Ne potrebujemo tudi ljudskih naredb, zakaj mi nosimo čisto, božjo postavo pisano v svojih srcih. V kraljestvu božjem ni niti gospodov niti hlapcev, ampak le brati in sestre, ki se ljubijo med seboj in ki si složno delijo med seboj zemljske potrebe. Ampak tvoje srce, zlatar, ljubi bolj mirze ko- vine kakor nebeško resnico. To se bojím, da ne bi bil s plinom grešne, svetne nečimernosti pri- krajan tvoj dobiček in zato braniš tudi drago- cene monštrance, pozlačene kipe in gizdavo opremljene ornate —"

"Pošten zaslužek, mislim, ni greh," je raz- burjeno ugovarjal Miroslav. "Ampak zaradi do- bička ne zagovarjam monštrance in ornate, ampak samo zaradi časti božje in svete maše, pri kateri služi draga kovina in lesk, ki ga je dal Stvarnik,"

(Dalje prihodnjik.)

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

ima v zalogi sledeče knjige:

- AMERIŠKI SLOVENCÍ—izvrstna krasna knjiga, obsega 682 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, stane \$5.00
- Slovensko-Angleška Slovnica—zelo poučna in lahko raz- umljiva knjiga za učenje angleščine, z dodatkom raznih koristnih informacij, stane samo.....\$2.00
- Zakon Biogeneze—tolmači naravne zakone in splošni razvoj, knjiga iz katere zamorete črpati mnogo nauk za telesno in duševno dobro.....\$1.50
- Pater Malaventura—V Kabaretu—zanimiva povest iz živ- ljenja ameriških frančiškanov, in doživljaji rojaka, iz- vrstno spopolnjena s slikami.....\$1.50
- Zajedalec—resnična povest in prava ilustracija doslej skr- tega dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki.....\$1.75
- Jimmie Higgins—krasna povest, ki jo je spisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek\$1.00
- Zapisnik 8. redne konvencije S. N. P. J., 252 strani mehko vezana, stane samo.....50c
- "Hrbtenica"—drama v treh dejanjih s prologom in epi- logom—mehko vezana, stane samo.....25c
- "Informator"—knjižica z vsami potrebnimi podatki o S. N. P. J.—zelo priporočljiva za člane—stane samo..20c

Pišite ponje na:

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.
2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Kampanja za dnevnik

Vsi aktivni člani S. N. P. J. naj gredo na agitacijo! Dnevnik mo- ra imeti preko 10,000 naročnikov še to leto. Agitatorje, ki bodo delavni, čakajo lepe knjižne nagrade.

Kampanja za nove naročnike na dnevnik "Prosveto" se od- tvari 15. februarja 1927 in se zaključi 15. novembra 1927.

Vsakdo, ki se naroči na dnevnik "Prosveto" in ki doslej še ni bil na- ročnik, bodi za pol leta ali za celo leto, ali če stari naročnik pošlje dve ali več naročnin NOVIH NAROČNIKOV, je deležen nagrade v knjigah iz za- loge Književne Matice S. N. P. J.

Pogoj za nagrado je NOV NAROČNIK in vsakdo mora poslati celo vsoto naročnine brez vsakega odbitka poštnine ali provizije upravnistvu "Prosvete". V tej kampanji ni dovoljena nobena provizija. Kdor si vzame provizijo, ne dobi nagrade.

Za eno polletno naročnino na dnevnik je pošiljatelj deležen knjige "Jimmie Higgins," ki je vredna \$1.00. Za eno letoletno naročnino je pošiljatelj deležen "Slovensko-angleške slovnice," vredne \$2.00, ali pa drugih knjig iz zaloge Književne Matice v vrednosti \$2.00.

Za dve letoletni naročnini dobi pošiljatelj knjigo "Ameriški Slovenci," vredno \$5.00, ali pa drugih knjig iz zaloge Književne Matice v vredno- sti \$5.00.

Bratje in sestre S. N. P. J., kakor tudi drugi rojaki in rojakinje, ki še niste naročeni na dnevnik "Prosveto," sedaj se vam nudi ugodna prilika, da si za majhno vsotico nabavite dober list in poleg tega dobite še dobre knjige ZASTONJ!

Požurite se z naročbo! Pošljite naročnino še danes! Naročnina "Pro- svete" za eno leto je \$5.00, za pol leta \$2.50. (Za Chicago in Cincero je \$6.50, za Evropo pa \$8.00.) Člani S. N. P. J. doplačajo \$3.80 za celo leto ali \$1.90 za pol leta, ker člani plačajo pri asesmentu \$1.20 na leto za tednik.

Vsa pisma in denar pošljite na naslov: Prosveta, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.